

ČESKÁ REPUBLIKA

ROZSUDEK
JMÉNEM REPUBLIKY

Nejvyšší správní soud rozhodl v senátě složeném z předsedy JUDr. Bohuslava Hnízdila a soudců JUDr. Brigity Chrastilové a JUDr. Ludmily Valentové v právní věci **žalobce: J. F.** proti **žalované: Česká správa sociálního zabezpečení**, se sídlem Křížová 25, 225 08 Praha 5, o žalobě proti rozhodnutí žalované ze dne 23. 10. 2002, č. j. 200 423 422/O,

takto:

I. Žaloba se **zamítá**.

II. Žalované se náhrada nákladů řízení **nepřiznává**.

Odůvodnění:

Česká správa sociálního zabezpečení (dále též „žalovaná“) rozhodnutím ze dne 23. 10. 2002, č. j. 200 423 422/O, zamítla žádost žalobce o poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 172/2002 Sb., o odškodnění osob odvlečených do SSSR nebo do táborů, které SSSR zřídil v jiných státech. Toto rozhodnutí odůvodnila žalovaná tím, že žalobce nebyl odvlečen ve smyslu § 2 odst. 1 tohoto zákona.

Proti tomuto rozhodnutí uplatnil žalobce včas opravný prostředek k Vrchnímu soudu v Praze, který odůvodňuje tím, že i on byl odvlečen ve smyslu zákona č. 172/2002 Sb., neboť tento pojem je podle něj nutno vykládat tak, že odvlečení na území cizího státu je totéž, co v jeho případě zabránění tomu, aby mohl opustit cizí stát, kde dobrovolně nechce zůstat a chce se vrátit. Svou argumentaci doplňuje žalobce v přípise ze dne 23. 7. 2003 tak, že podle jeho mínění splňuje všechny podmínky vyžadované uvedeným zákonem. Uvádí,

že byl československým občanem, který byl odvlečen do tábora, které měl SSSR zřízeny v jiných státech (v jeho případě Polsko), v době odvlečení byl občanem Československa, v současnosti je občanem České republiky, nebyl příjemcem nároků podle zákona SNR č. 319/1991 Sb., nebyl pravomocně odsouzen pro zločiny směřující proti demokratickému Československu ani osobou státně nespolehlivou podle zákona č. 128/1946 Sb.

Žalovaná ve vyjádření k opravnému prostředku (žalobě) uvedla, že při výkladu pojmu „odvlečení" je nutné vycházet z gramatického výkladu a z důvodové zprávy k návrhu zákona vyjadřující účel zákona a záměr zákonodárce, aby bylo vůbec možno zákon č. 172/2002 Sb. v praxi realizovat a především naplnit jeho smysl. Gramatický výklad pojmu „odvlečení" podle žalované předpokládá, že určitá osoba byla proti své vůli přinucena opustit určitý prostor (území). Tímto územím rozumí území, nad nímž československé orgány vykonávaly jurisdikci, tedy území bývalého Československa. Z důvodové zprávy k návrhu zákona č. 172/2002 Sb. podle mínění žalované vyplývá, že zákonodárce přijetím zákona vyjádřil vůli i morální povinnost České republiky zmírnit bezpráví, jehož se na svých občanech dopustila Československá republika (jako právní předchůdce ČR) tím, že jim neposkytla ochranu před zvůlí páchanou orgány cizího státu. Žalovaná dále uvádí, že při takto vymezené příčinné souvislosti je zřejmé, že činit ČR odpovědnou za toto selhání při plnění hlavní role státu lze jen ve vztahu k období, kdy takovou úlohu objektivně mohla plnit. Za takové období pak obecně nelze považovat dobu existence tzv. protektorátu Čechy a Morava. Dobu, kdy československá vláda převzala plný výkon veřejné moci na území osvobozeném sovětskou armádou je podle žalobkyně určena v Dohodě o poměru mezi československou správou a sovětským vrchním velitelem po vstupu sovětských vojsk na československé území uzavřené mezi ČSR a SSSR dne 8. 5. 1944. Podle čl. 6 této dohody převezme československá vláda plný výkon veřejné moci na té části osvobozeného československého území, které přestane být pásmem válečných operací. Současně se v čl. 7 uvádí, že všechny osoby patřící k československé branné moci i civilní obyvatelstvo na československém území (s výjimkou těch, které spáchaly trestný čin proti sovětským či spojeneckým vojskům v pásmu válečných operací) budou podléhat československé jurisdikci. Podle názoru žalované lze nejdříve od vstoupení této dohody v platnost,tj. od 8. 5. 1944, vyvozovat existenci odpovědnosti orgánů Československa za to, že nezabránily zvůli, jíž se na československých občanech dopustily sovětské orgány. Z důvodové zprávy dále dovozuje, že zákonodárce vycházel z toho, že žádný z dosud schválených zákonů neumožňoval přiznat odškodnění za „dobu odvlečení" a z toho je zřejmé, že úmyslem zákonodárce nebylo přiznat další (duplicitní) odškodnění občanům za dobu, za kterou jim vznikl nárok na odškodnění např. podle zákonů č. 217/1994 Sb., č 39/2000 Sb., č. 261/2001 Sb. nebo zákona č. 87/1991 Sb. Na závěr žalovaná zdůraznila, že doba, za kterou žalobce požaduje jednorázovou peněžní částku nespadá do období, které je rozhodné pro aplikaci zákona č. 172/2002 Sb. a že k zajetí žalobce došlo na území Polska. Z toho důvodu chybí podle názoru žalované prvek odpovědnosti československých orgánů za žalobcův osud. Po uvedenou dobu nabyl žalobce status účastníka národního boje za osvobození ve smyslu zákona č. 255/1946 Sb. a z tohoto důvodu se na něj vztahoval zákon č. 39/2000 Sb., podle něhož obdržel příslušnou jednorázovou peněžní částku. Žalovaná tak dospěla k závěru, že žalovaný nepatří ke skupině osob, které podle důvodové zprávy „zůstaly stranou úsilí českého státu směřujícího k nápravě křivd, jichž se na nich dopustil nacistický a komunistický režim". Proto navrhla, aby soud žalobu zamítl jako nedůvodnou.

Uvedená právní věc vedená u Vrchního soudu v Praze pod sp. zn. 5 A 565/2002 byla tímto soudem postoupena Nejvyššímu správnímu soudu s poukazem na ustanovení § 132

zákona č. 150/2002 Sb., soudní řád správní (dále jen s. ř. s.). Podle uvedeného ustanovení věci správního soudnictví, v nichž nebylo rozhodnuto do dne účinnosti s. ř. s. (tj. do 1. 1. 2003) a v nichž byla dána věcná příslušnost k řízení vrchním soudům nebo Nejvyššímu soudu, převezme a dokončí Nejvyšší správní soud.

Podle ustanovení § 129 odst. 2 s. ř. s. postupuje Nejvyšší správní soud v tomto řízení podle ustanovení části třetí hlavy druhé dílu prvního s. ř. s. (řízení o žalobě proti rozhodnutí správního orgánu). Účinky procesních úkonů v těchto řízeních učiněných zůstávají zachovány a posoudí se přiměřeně podle ustanovení s. ř. s.

Nejvyšší správní soud proto podaný opravný prostředek posoudil jako žalobu proti rozhodnutí správního orgánu, o čemž žalobce vyrozuměl a vyzval ho, aby označil důkazy k prokázání žalobních bodů a současně jej vyrozuměl o možnosti dokončit řízení rozhodnutím ve věci samé bez toho, aby bylo nařizováno jednání. Stejné vyrozumění bylo doručeno i žalované. Žalobce se k uvedeným výzvám vyjádřil přípisy z 17. 4. 2003 a 9. 6. 2003, kde výslovně souhlasí, aby Nejvyšší správní soud rozhodl věc bez nařízení jednání. Výslovný souhlas s rozhodnutím o věci bez nařízení jednání vyjádřila ve svém přípisu ze dne 6. 3. 2003 i žalovaná. Žádný z účastníků rovněž nevznesl námitku podjatosti senátu Nejvyššího správního soudu, který věc podle rozvrhu práce rozhoduje.

Nejvyšší správní soud proto přezkoumal napadené rozhodnutí bez nařízení jednání (§ 51 odst. 1 s. ř. s.) a dospěl k závěru, že žaloba není důvodná.

Osoba oprávněná k poskytnutí jednorázové peněžní částky podle zákona č. 172/2002 Sb. musí splňovat podmínky uvedené v § 2 tohoto zákona. Pod písmenem a) tohoto ustanovení je uvedena podmínka, podle které musela být tato osoba odvlečena do Svazu sovětských socialistických republik nebo do táborů, které měl Svaz socialistických republik zřízeny v jiných státech. Uvedený zákon neobsahuje legální definici pojmu „odvlečení“, při jeho výkladu je tak nutno postupovat podle obecných interpretačních pravidel. Základem jakéhokoli výkladu je výklad jazykový, jehož výsledek může být upřesněn pomocí hledisek vyplývajících ze zjištěného objektivního smyslu (účelu) zákona a ze záměru zákonodárce. Záměr zákonodárce je pak zjistitelný v první řadě z materiálů zákonodárného procesu, zejména z důvodové zprávy k návrhu zákona.

Z jazykového hlediska je odvlečením nutno rozumět dopravení jinam, násilím dovést jinam. Není tedy odvlečením zabránění vrátit se zpět na určité místo. Místo, kam měla být oprávněná osoba dopravena je v zákoně výslovně určeno jako Svaz sovětských socialistických republik nebo tábor, který měl Svaz sovětských socialistických republik zřízen v jiných státech. Zákon naopak výslovně neupravuje místo, odkud měla být oprávněná osoba násilím dovedena jinam. Žalovaná správně zohlednila při řešení této otázky i důvody, které vedly zákonodárce k přijetí zákona č. 172/2002 Sb. a které jsou uvedeny v důvodové zprávě k návrhu tohoto zákona (srv. tisk Poslanecké sněmovny Parlamentu č. 855/0). Žalovaná správně dovodila, že z uvedené důvodové zprávy jasně vyplývá, že výše zmíněný zákon má představovat hmotnou i nehmotnou satisfakci osobám, které byly pod československou jurisdikcí, neboť v tomto případě Československá republika selhala při ochraně svých občanů proti zvůli cizího státu, při níž navíc mnohdy aktivně asistovala. Z uvedeného je zřejmé, že místem, ze kterého musely být oprávněné osoby odvlečeny, je území, které podléhalo československé jurisdikci.

Ze správního spisu vyplývá, že žalobce po ukončení studia odjel do pracovního tábora ve východním Polsku, kde vykonával pracovní povinnost od 16. 8. do 12. 9. 1939.

Po jejím ukončení odjel s vojenským transportem do Kovle, kde byl hospitalizován v polní nemocnici. S celou nemocnicí byl internován a přemístěn do sovětského tábora v Brodech v Polsku. V sovětském zajetí byl v době od 21. 9. 1939 do 2. 9. 1941, což žalobce dokládá potvrzením Velvyslanectví československé socialistické republiky v Moskvě ze dne 18. 6. 1971. V sovětském zajetí se nacházel v několika táborech (Brody, Jaryčov Starý, Slovita, Olšanica, Starobělsko). Z podání žalobce tak vyplývá, že Československou republiku opustil dobrovolně. V jeho případě tedy není možné hovořit o odvlečení ve smyslu zákona č. 172/2002 Sb., jak byl popsán výše. Vzhledem k tomu, že žalobce nesplňuje již první podmínku pro poskytnutí jednorázové peněžní částky uvedenou v § 2 odst. 1 písm. a) zákona č. 172/2002 Sb., nemusel se již Nejvyšší správní soud zabývat splněním dalších podmínek, např. doby, kdy má být oprávněná osoba odvlečena (z toho, co bylo uvedeno přitom vyplývá, že ani tato podmínka by splněna nebyla).

Z uvedených důvodů není žalobce osobou oprávněnou ve smyslu § 2 odst. 1 zákona č. 172/2002 Sb. Žalobce tedy nesplňuje podmínky pro poskytnutí jednorázové peněžní částky podle tohoto zákona a žalovaná nepochybila, když jeho návrh na poskytnutí jednorázové peněžní částky zamítla. Nejvyššímu správnímu soudu proto nezbylo, než žalobu jako nedůvodnou podle § 78 odst. 7 s. ř. s. zamítnout, když v postupu České správy sociálního zabezpečení nebyla shledána nezákonnost.

Žalovaná měla ve věci plný úspěch, takže by měla právo na náhradu nákladů řízení (§ 60 odst. 1 s. ř. s.), protože však tuto náhradu nepožadovala, bylo rozhodnuto, že se jí náhrada nákladů řízení nepřiznává.

P o u č e n í: Proti tomuto rozhodnutí **nejsou** opravné prostředky přípustné.

V Brně dne 27. srpna 2003

JUDr. Bohuslav Hnízdil
předseda senátu